

Anna Džambová: Fónicko-funkčná charakteristika suprasegmentálnych javov

Posudok habilitačnej práce

Objektom habilitačnej práce PhDr. Anny Džambovej, PhD., sú tri suprasegmentálne javy (pauza, melódia a dôraz) v slovenčine a nemčine a ich komparatívna analýza. Je známe, že uvedeným intonémam sa jednotlivo i v systéme venovalo na Slovensku i v Nemecku množstvo autorov, ale aj habilitantka ponúka v rámci danej témy zaujímavé poznatky, ktoré predstavuje v nových kontextoch. Svoje zistenia o podobnostiach a rozdielnostiach v uvedených dvoch jazykoch (diskurzoch) opiera o premyslenú analýzu a interpretáciu údajov moderného experimentálnofoneticky orientovaného výskumu, ktorý oddávna patrí, ako je známe, medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce rezorty jazykovedného výskumu. Nájde tu aj prvky sociofonetického výskumu, keďže všetky intonémy v práci sa analyzujú a merajú v nemeckom a slovenskom jazyku na základe realizácií prehovorov nemeckých a slovenských rodených hovoriacich, a rovnako aj v audiovizuálnom dialógu.

Habilitantka vníma pauzy ako vonkajšie prejavy kognitívnych procesov pri produkcii reči, ktoré poskytujú hovoriacemu dodatočný čas na plánovanie a programovanie konečnej verzie výpovede. V rámci svojho výkladu sa Anna Džambová dostáva takto aj do oblasti psycholingvistickej pauzológie (tiché, vyplnené pauzy). So znalosťou vecí sa pohybuje pri pokuse o klasifikáciu páuz a k ich experimentálnofonetickému meraniu a štatistickému spracovaniu pristupuje veľmi dobre „vyzbrojená“ typológiami J. Sabola a J. Zimmermanna (1984) a E. Campioneovej a J. Véronisa. Okrem iného habilitantka tu zisťuje, že u rodených slovensky hovoriacich v dialógoch realizovaných v nemeckom jazyku je vyššia frekvencia páuz, celkové dlhšie trvanie a vyšší stupeň ich diverzifikácie. Zaujímavá v tomto kontexte je aj informácia, že hranice „počiatočnej“ najkratšej pauzy sú „trochu pohyblivé“, pričom tento fakt sa vyvodzuje nielen z celkového tempa reči, na ktorý sa napája aj časovo „primeraná“ pauza, ale habilitantka tu nachádza súvis aj so syntakticko-sémantickou informáciou v danom texte. Analýza dôrazu naznačila rôznu korešpondenciu medzi pozíciou a sémantikou zdôrazneného slova v skúmaných jazykoch, pričom toto zdôraznenie informačnej jednotky môže byť, ako sa ukazuje, podvedomé alebo vedomé. Na niektorých miestach sa pri skúmaní dôrazu v nemčine a v slovenčine potvrdila kooperácia, ale i „protipôsobenie“ dôrazovej línie gramaticko-slovoslednej a dôrazovej línie fónickej-informačnej.

Pri opise a analýze melódie, funkčne najzaťaženejšieho prozodického javu v spisovnej slovenčine, sa uplatňuje aj tzv. vlnková transformácia. Na uvedenom mieste sa dobre ukazuje, ako sa analýza rečového signálu posúva dopredu spolu s vývinom vedy

a techniky. Vznikajú tak nové metódy a algoritmy na analýzu melódie reči, akou je aj vlnková transformácia. Merania melódie zároveň potvrdili, že melódiu vety ovplyvňuje kontext, situácia, ale navyše rolu tu hrajú aj sociatívno-komunikačné väzby medzi expedientom a percipientom či dokonca ich kladné alebo záporné ladenie. Aj táto práca zároveň jasne dosvedčuje, že jednotlivé suprasegmenty „nepracujú“ v jazyku izolovane a všetky participujú na zvukovej realizácii výpovede a že je v silách habilitantky zachytiť a interpretovať tieto jemné mechanizmy, ktoré vo väčšine prípadov „nevidieť voľným okom“.

Možno konštatovať, že PhDr. Anna Džambová, PhD., v práci *Fónicko-funkčná charakteristika suprasegmentálnych javov* preukázala nielen dobrú znalosť problematiky a kompetenciu preniknúť pod povrch skúmaných javov, ale i schopnosť predstaviť túto problematiku v koncíznom výklade i dispozíciu spojiť v ňom abstraktné a „technické“ myslenie. Je to nesamozrejмый pohľad na život jazyka na jeho „suprasegmentálnom poschodí“ z hľadiska komparatívnej slovensko-nemeckej analýzy. Odporúčam preto, aby bol Anne Džambovej po úspešnej obhajobe udelený vedecko-pedagogický titul docenta v študijnom odbore 2.1.33 všeobecná jazykoveda.

Bratislava, 23. apríla 2014

prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc.
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV